

УДК 324(477)

МОЖЛИВОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ У ПІДТРИМЦІ ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЕТНОКУЛЬТУР

Борис Потятинник

*Інститут екології масової інформації Львівського національного університету
імені Івана Франка, тел. 80322-964-332, E-mail: ekomedia@franko.lviv.ua ,
boryslav@yahoo.com*

Стаття розглядає вплив Інтернету на процеси розвитку та перетворення традиційної етнічної культури.

Ключові слова: глобальна мережа, етнічна культура.

Багато-хто вважає, що розвиток глобальних медіа-технологій сприяє нівелюванню традиційних, прив'язаних до певних територій, етнічних культур. Якщо висловитися ще точніше, то мова йде про глобальне поширення етнокультурних цінностей тих націй, які "окупували" головні інформаційні магістралі сучасного світу.

Лунають, правда, все ще несміливі голоси про те, що новітні мережеві технології дають новий шанс для тих численних культур, які останнім часом занепадали чи перебували "на узбіччі".

Важко заперечити, що глобалізація економіки прискорює міграцію робочої сили. Якщо колись це спричиняло мовно-культурну асиміляцію, передусім через мовно-інформаційну відірваність від рідного середовища, то нині людина, повернувшись з роботи, незалежно від того, в якому місці планети вона перебуває, може бодай на короткий час зануритись у рідну культурну стихію в паралельному віртуальному світі.

Здогад про "допомогу" комунікаційної техніки у формуванні новітніх націй має свій початок ще у працях канадського вченого Маршала Маклюєна, який однозначно покладав відповідальність за формування сучасних націй-держав на нову техніку масової комунікації. У XVI – XIX ст. такою технікою був передусім друкарський верстат. "Заохочуючи індивідуалізм, друкарство водночас породжує націоналізм, перетворивши місцеві мови у засіб масової комунікації, у закриті системи. Справа у тому, що політичне об'єднання за мовною ознакою було немислиме, доки книгодрукування не перетворило мови в широке середовище спілкування. Націоналізм виник як нове уявлення про групову спільноту, яке ґрунтувалось на такій швидкості обміну інформацією, яка була неможлива до появи книгодрукування. У Європі націоналізму не було аж до епохи Відродження, до того часу, поки друкарський шрифт не дав можливості кожній письменній людині побачити свою рідну мову в аналітичному світлі. Розповсюдження масової продукції книгодрукування швидко перетворило регіональні мови в національні й викликало до життя саму ідею націоналізму" [2].

Можна зіставити піднесення національно-визвольних рухів і "вибуховий" розвиток ЗМІ (зокрема радіо і телебачення) у ХХ ст. Нарешті Інтернет дає приклади підтримки національно-культурної ідентичності та гуртування людей, які давно відірвались або й ніколи не були у своїх історичних етнічних землях. Їх комунікація та гуртування базується на екстериторіальних засадах. Йдеться про "віртуальну територію", представлену певними інформаційними потоками та веб-сайтами у Мережі. "Француз, який працює в Англії, як показують сьогоденні факти, більше не асимілюється. Інтернет дозволив йому відчувати себе частиною тієї нації, до якої він хоче належати" [4]. Прихильник і ентузіаст українського Інтернету - укрнету - Микола Пономаренко, вважає, що нові комунікаційні технології відкривають шлях для формування нових суспільних єдностей. Він запровадив термін "етномережа", зазначаючи, що вона "є ГЛОБАЛЬНИМ об'єднанням людей однієї етнічної групи через Інтернет та інші засоби сучасних комунікацій" [4].

Такий погляд досі натикався на звинувачення в неприродності, штучності, відірваності "від коріння". Французький дослідник Даніель Бунью пише з цього приводу: "Люди -- територіальні істоти, які мають усі підстави остерігатися культури, що втратила зв'язок із землею і стала безборонною перед шаленим натиском комунікації, що не знає ніякого стриму".

Тут доречно подати ще більш радикальний погляд на проблему українського вченого Й.Лося:

"Зайшла мова про Інтернет, що його мамоністи нав'язують, як чергову панацею для розв'язання проблем інформаційного суспільства, яке гряде. Свого часу речники науково-технічного прогресу поміняли місцями засіб і мету, сподіваючись, що каналізація і вентиляція зроблять людину кращою — вийшло навпаки... Домінування однієї мови чинить загальне неповноцінним. Зрештою Інтернет - це витончене збирання інформації; шпигунство; побудова інформаційної вавилонської вежі не приведе до добра, бо усі важелі впливу перебувають у руках антихристиянських і антинаціональних сил. Не вдалося нас зазомбувати ідеологією вульгарного матеріалізму, есперанто та ін. — вдаються до Інтернету; людина втрачає віру у правдиву інформацію, лише маленький відсоток фахівців може автентично скористатися цим винаходом, основна ж маса споживачів, тобто понад 95 відсотків, наркотизується інформаційним сміттям та порнографією.

Зверніть увагу, хто шалено рекламує Інтернет... люди без роду і племені, запеклі космополіти та їхні посіпаки, деякі наївні фахівці, неспроможні охопити проблеми в цілості.

Сподіваємося, що людство й на цей раз отямиться і не допустить, щоб засіб став метою, щоб нижче запанувало над вищим - правдою і справедливістю, гармонією багатомірного світу" [1].

Проте спробуємо підійти до цієї справи з іншого боку. Якщо люди, за Бунью, "істоти територіальні", то чому культура, яку вони творять, раптом "втратила зв'язок із землею". Хіба "територіальні істоти", хочуть вони того чи ні, не вкладають бодай частково свою територіальну сутність у витворену ними віртуальну культуру? Микола Пономаренко вважає, що етномережа має своє територіальне джерело, свою прабатьківщину:

"Інтернет і нові етномережі допомагають відшукати "джерело життя" і почати "пити з нього". Але джерело — тобто та країна, де живуть духи предків, не тільки віддає. Воно само підсилюється етномережами. З геополітичної та суто

інформаційної точок зору, розгалужена, потужна, технічно облаштована, змістовно багата інформаційна мережа світового українства – це той становий хребет, навколо якого найприроднішим чином можуть об'єднатися всі органи світового українського "тіла". Бо ніщо так не об'єднує та не розвиває організаційні, економічні та інші взаємозв'язки як постійний, щоденний і щогодинний обмін інформацією. Саме з цих причин питання форсованого розвитку українського сегмента Інтернету є найактуальнішим геополітичним завданням світового українства" [4].

Звичайно, сьогоднішній стан розвитку Інтернету в Україні не надто схиляє до такого оптимістичного погляду на взаємостосунки українства та всесвітньої електронної мережі.

За даними соціологічних опитувань, аудиторія Інтернету в Україні в 2000 р. складала близько 400 тисяч осіб, ще 300 тис. – користуються ним час від часу.

Оптимізм вселяють хіба що прогнозовані темпи росту інтернет-аудиторії в Україні -- 40 % на рік. Але і це менше, ніж середні темпи росту мережі у світі – 50-55% щороку. За кількістю користувачів Мережі Україна посідає 28-е місце в Європі і 45-е в світі. До того ж розподіл Інтернет-аудиторії в Україні дуже нерівномірний - на Київ припадає – 76 %, а такі міста, як Одеса, Дніпропетровськ – по 5%; Донецьк – 3%; Львів – 2%. Усі решта міста і села – 9% [5].

Як би там не було, але суть нового погляду на Інтернет в Україні полягає в тому, що оборонну тактику щодо формування національного інформаційного простору варто поступово замінювати активною політикою, культурною та інформаційною експансією в позитивному значенні цього слова.

Уніфікація та глобалізація незаперечні. Водночас, навіть той таки Буньо визнає, що масова комунікація "виказує нахил до розгалуження", а "найкращий спосіб набутти чого-небудь для повідомлення - це глибше пізнати свою власну культуру". А Оксана Пахльовська зазначає: "В Ірландії теж є свій "великий сусід". І всіх ірландців всього 3,5 млн. Й ірландською в Ірландії розмовляють аж 5 відсотків. І війна, і замах, і бомби. Але в Європі нині розливається переможна мода ірландської музики, від неповторного "фолку" гаельською мовою до нових бітлзів групи 'U-2'. Ірландці не мають, скажімо, видатних скульпторів чи художників, але тим не переймаються, бо мають музику і слово. Зовсім мала нація дала світові непропорційно велику кількість геніїв: згадаймо Свіфта, Уайльда, Шоу, Джойса. ... Світ розімкнувся, втратив свою біполярну структуру, намагнітився новими напруженнями. Цей світ хоче знати більше про себе самого. Але це те знання про "одного", яке має сенс і користь для "всіх" і через свою оригінальність, і через свою подібність. Оригінальність відмінна від хворобливого наполягання на власній специфіці. Перша є комунікативним фактором, друга -- хворим соліпсизмом, який здебільшого обертається на некомунікабельний провінціалізм" [3].

Інтерактивний режим WWW (у цьому його можна порівняти хіба що з телефоном) теоретично (але, на жаль, на практиці виходить інакше) перетворює загрозу культурній ідентичності на міф. На рівні продукування інформації ми цікаві для Мережі як особистості з певним національним колоритом.

INTERNET – це вікно. І через нього не тільки ми дивимося на світ. Через нього і світ дивиться на нас. Тобто це виклик. Як викликом було несподіване для багатьох здобуття Україною незалежності в 1991 році. Тривалі дискусії розмови про особливу українську місію чи навіть про те, що новий лад у цей світ, за Нострадамусом,

прийде з берегів нашого Дніпра-Борисфена, раптом закінчилися несподіваною пропозицією: ви вільні, покажіть, на що здатні !

Так само Мережа – це водночас шанс і виклик. Дорога з інтенсивним рухом до нас і доволі слабеньким – від нас. Сальдо обміну поки що негативне. А тим часом увійти в дискусійні групи чи створювати свої веб-сайти – хоч як би вони називалися: від "Української вишиванки" чи "Писанки" до "Української місії" – технічно зовсім не складно. В усякому разі незрівнянно легше (і, головне, дешевше), ніж робити це через телебачення чи пресу.

1. Лось Й. Чергова панацея? // За вільну Україну. – 1998. – 4 квітня.
2. Мадісон А. Маршал Маклюен та інформаційні війни // www.smi.ru 14.01.2000.
3. Пахльовська О. Чи можливий український бестселер? // Час. – 1997. – 4-10 грудня.
4. Пономаренко М. Українська етно-мережа // Український форум. – 2001. – 21-28 квітня.
5. Регулярно ходять в інтернет...// День. – 2001. – №37.

OPPORTUNITIES OF GLOBAL INFORMATION NETWORK IN SUPPORTING EXTERRITORIAL ETHNIC CULTURES

Borys Potyatynyk

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universitetska, Lviv 79000, Ukraine, tel.: 80322-964-332, E-mail:
ekomedia@franko.lviv.ua , boryslav@yahoo.com*

Article offers an investigation of internet influence on transforming of traditional ethnic culture.
Key words: global network, ethnic culture.

*Стаття надійшла до редколегії 20.03.2002,
прийнята до друку 10.10.2002*